

Datum 15 juni 2023
Behandeld door Tom Kunzler (t.kunzler@natuurmonumenten.nl)
Onderwerp Aanpak Vogelgriep bij wilde vogels ook in 2023 nog onvoldoende

Geachte minister Adema en Kamerleden,

De hoogpathogene variant van de vogelgriep maakt ook dit jaar weer vele slachtoffers onder wilde vogels in Nederland. Alleen al in de gebieden van Natuurmonumenten zijn er vele honderden slachtoffers. Zo zijn er in de Onlanden (Drenthe/Groningen) begin mei 700 dode vogels opgeruimd, is er op de Sint Pietersberg (Limburg) een zeldzame oehoe overleden aan vogelgriep. Bij het Zwarte Meer (Flevoland) zijn er rond de 600-700 dode vogels opgeruimd en op Marker Wadden zijn bijna 1000 dode vogels opgeruimd. Elke week stijgen deze aantallen en neemt het aantal getroffen gebieden toe.

Na het rampzalige vogelgriepjaar 2022, is de aanpak van vogelgriep bij wilde vogels nog steeds ondermaats. Dit brengt risico's met zich mee voor wilde vogels, volksgezondheid en dieren in de landbouw. In navolging van een kritisch rapport van de Algemene Rekenkamer en ten behoeve van het Commissiedebat Natuur van 28 juni vragen Natuurmonumenten, LandschappenNL, Dierenbescherming en Stichting Dierenlot het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) om de aanpak nog dit jaar te verbeteren op drie punten: duidelijkheid over verantwoordelijkheden, financiering van het opruimen van dode vogels en publieksvoorlichting.

Zorg met een verbeterde aanpak van de vogelgriep voor minder dode vogels

Vogelgriep is een groot risico voor mens en dier. Vele duizenden wilde en soms zeldzame vogels zijn de afgelopen twee jaar overleden aan de vogelgriep. Miljoenen vogels in de landbouw zijn gedood als gevolg van besmettingen. Spaanse nertsen kregen vogelgriep en ook diverse mensen zijn inmiddels besmet geraakt¹. Daarnaast kunnen gehouden varkens een rol spelen als mengvat voor vogelgriep en varkensgriep aldus het Deskundigenberaad Zoönosen². Na de ontwrichtende gevolgen van COVID-19 verwachten we van de overheid urgentie en een daadkrachtige aanpak om schadelijke gevolgen zoveel mogelijk te beperken.

Uit een wetenschappelijke analyse blijkt dat het opruimen van dode vogels effectief bijdraagt aan het verminderen van de verspreiding van het virus³. Het is daarbij echter van belang zo snel mogelijk op te ruimen om verspreiding tegen te gaan. Het belang van een goede aanpak van vogelgriep bij wilde vogels blijkt ook uit de gevolgen van de vogelgriepuitbraak van vorig jaar voor grote sterns. Volgens de WUR heeft de Nederlandse grote stern populatie heeft na deze uitbraak ten minste 40 jaar nodig om volledig te herstellen. Als de grote stern de

¹ Avian influenza overview December 2022–March 2023. (<https://doi.org/10.2903/j.efsa.2023.7917>)

² Definitieve adviesbrief DB-Z over vogelgriep

(<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vogelgriep/documenten/publicaties/2023/04/03/definitieve-adviesbrief-db-z-ai-7-maart-2023-gecorrigeerd>)

³ Highly pathogenic avian influenza causes mass mortality in Sandwich tern (*Thalasseus sandvicensis*) breeding colonies across northwestern Europe (<https://doi.org/10.1101/2023.05.12.540367>)

komende jaren opnieuw besmet raakt met vogelgriep, zal in plaats van herstel een verdere achteruitgang plaatsvinden⁴. Des te belangrijker is het om de aanpak van vogelgriep bij wilde vogels te verbeteren en beter te structureren. De Algemene Rekenkamer adviseert ook een betere aanpak om de verspreiding en preventie van de vogelgriep te verbeteren en noemt daarbij gebrekkige regie als belangrijk verbeterpunt.⁵

De Rijksoverheid moet duidelijk maken wie verantwoordelijk is voor de vogelgriep

De aanpak van vogelgriep bij wilde vogels was vorig jaar chaotisch. Rollen en bevoegdheden waren onduidelijk en betrokken instanties schoven verantwoordelijkheden naar elkaar af. Het ministerie van LNV heeft daarom in november 2022 een [Leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep](#) opgesteld.⁶ De organisaties hebben op basis van de leidraad direct aangegeven dat alsnog onduidelijk is wie er nu verantwoordelijk is voor de aanpak op regionaal niveau. De minister legt de regionale regie niet expliciet bij één instantie, maar stelt dat deze zowel bij veiligheidsregio's, provincies als bij gemeenten kan liggen. Tijdens de uitbraak van dit jaar blijkt dit inderdaad een knelpunt. In ieder gebied moet opnieuw uitgevonden worden wie verantwoordelijk is voor de aanpak. Duidelijke verantwoordelijkheden zijn nodig voor een betere afstemming, monitoring van de uitbraak en om ervoor te zorgen dat ook buiten onze gebieden vogels worden opgeruimd. Het lijkt er echter op dat steeds meer veiligheidsregio's het goede voorbeeld volgen van de Veiligheidsregio Fryslân om de aanpak te coördineren. Deze Veiligheidsregio brengt partijen bij elkaar die betrokken zijn bij de aanpak van de vogelgriep, zorgt voor monitoring van de uitbraak en doet aan voorlichting.⁷

- Scherp de leidraad aan en leer van wat werkt in Fryslân: maak veiligheidsregio's verantwoordelijk voor het coördineren en structureren van de aanpak van vogelgriep bij wilde vogels. Hiermee voorkomen we onnodige discussies over verantwoordelijkheden en raakt de aanpak niet tussen wal en het schip.

De afvoer van dode vogels is een ander knelpunt waarvoor we vragen om een verbetering van de leidraad. LNV ziet het als haar opgave om ervoor te zorgen dat de juiste afvoer van dode vogels is geregeld. Maar daar moeten ook voldoende financiën voor beschikbaar gesteld worden. In de praktijk is dit nog steeds niet geregeld en moeten onze boswachters nog te vaak zelf op zoek naar een instantie die zich verantwoordelijk voelt voor (de kosten van) het afvoeren en vernietigen van dode vogels. Bij de Onlanden hebben bijvoorbeeld 700 dode vogels een week in vaten staan rotten in afwachting van een organisatie die ze wilde afvoeren. In Zeeland werden dode vogels in eerste instantie afgevoerd naar de milieustraat van de gemeente. Hier bleek men echter niet op de hoogte van de gezondheidsrisico's van vogelgriep en werd gevraagd om de dode vogels uit de zakken te halen. Om risico's te voorkomen heeft Natuurmonumenten besloten om de Rendac, de organisatie die in opdracht van de overheid verantwoordelijk is voor de vernietiging van kadavers, tijdelijk een kadaver-ton te laten plaatsen. Het centraal coördineren van de vernietiging van dode vogels met vaste inzamel punten beperkt echter risico's en bespaart tijd en budget die noodzakelijk is voor goed natuurbeheer.

⁴ Impact van hoogpathogene aviaire influenza op vogelpopulaties in Nederland

(<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2023/04/04/rapport-impact-van-hoogpathogene-aviaire-influenza-op-vogelpopulaties-in-nederland>)

⁵ Preventie en bestrijding vogelgriep 14-06-2023: (<https://www.rekenkamer.nl/actueel/lopend-onderzoek/preventie-en-bestrijding-vogelgriep>)

⁶ Leidraad omgang met wilde vogels met vogelgriep (<https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/11/22/bijlage-1-leidraad-omgang-met-wilde-vogels-met-vogelgriep>)

⁷ Aanpak vogelgriep in de Veiligheidsregio Fryslân (<https://www.veiligheidsregiofryslan.nl/wat-kun-jij-doen/vogelgriep-in-frysl%C3%A2n/>)

- Om onwenselijke en gevaarlijke situaties met dode vogels in de toekomst te voorkomen dient de Rijksoverheid, in samenspraak met gemeenten, zorg te dragen dat elke waterrijke gemeente in Nederland een afgiftepunt heeft voor vogelgriepslachtoffers. Dit punt zou bijvoorbeeld op een milieustraat ondergebracht kunnen worden. Hierbij is het wel van belang om de medewerkers van de milieustraat te informeren over de risico's van besmette vogels om een veilige omgang met deze kadavers te garanderen.

Een eerlijke vergoeding voor het opruimen van vogelgriepslachtoffers

Het monitoren, opruimen en afvoeren van vogelgriepslachtoffers draagt bewezen bij aan het inperken van de verspreiding van het virus. Het ruimen van besmette bedrijven in de landbouw wordt vergoed vanuit het Diergezondheidsfonds. In 2022 is daar ruim 46 miljoen euro aan uitgegeven, wat grotendeels door de Rijksoverheid wordt bekostigd. Des te vervelender is het dat particuliere grondeigenaren geen aanspraak kunnen maken op vergoedingen voor de aanpak van vogelgriep.

De kosten die deze taak met zich meebrengt liggen vrijwel volledig bij de grondeigenaren zelf. In het ene geval is dit een terreinbherende organisatie, maar in andere gevallen kan het gaan om particulieren, boeren, gemeenten of recreatieschappen. Deze partijen kunnen de kosten die komen kijken bij het vervullen van deze belangrijke taak niet altijd zelf dragen. Dit vormt een risico voor de effectieve aanpak van vogelgriep omdat juist het snel opruimen van dode of zieke vogels bijdraagt aan het indammen van de verspreiding van het virus. Dit wordt ook geconcludeerd door het Deskundigenberaad Zoönosen in hun adviesbrief van 3 april aan de ministeries van VWS en LNV. Dit beraad *“vindt het een risico dat (vrijwilligers)organisaties (...) persoonlijke beschermingsmiddelen zelf moeten betalen”*⁸.

Door de aangenomen motie De Groot in de Tweede Kamer worden momenteel alleen dierenhulporganisaties ondersteund in de kosten van het opruimen van zieke of dode vogels, maar particuliere grondeigenaren, vrijwilligersorganisaties en natuurorganisaties niet.⁹ Volgens het ministerie van LNV omdat “terreinbeheerders zoals Natuurmonumenten en Staatsbosbeheer krijgen reeds subsidies van provincies voor het beheer van hun gebieden.”¹⁰ Voor het opruimen van dode vogels is echter per jaar 7.000 euro beschikbaar bij Natuurmonumenten via het Subsidiestelsel Natuur en Landschap (SNL) en in mei en juni van dit jaar zijn al ruim 70.000 euro aan kosten gemaakt door Natuurmonumenten als gevolg van de vogelgriep. Deze bedragen gaan direct ten koste van het budget voor natuurbeheer, terwijl juist de slechte staat van de Nederlandse natuur vraagt om extra inspanningen voor natuurbeheer

Daarmee zijn onze organisaties financieel afhankelijk van regionale overheden die soms wel bereid zijn een vergoeding te betalen, maar soms ook niet. Dit is een tijdrovend proces en leidt vaak niet tot een structurele of kostendekkende vergoeding. Bovendien hebben niet alle terreineigenaren deze contacten of zijn in staat deze afspraken te maken met regionale overheden. De Rijksoverheid legt miljoenen extra bij in het Diergezondheidsfonds, maar weigert tot op heden om particuliere terreineigenaren financieel tegemoet te komen, terwijl deze kosten in het vallen niet bij de kosten voor het ruimen van pluimveebedrijven.

⁸ Definitieve adviesbrief DB-Z over vogelgriep

(<https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/vogelgriep/documenten/publicaties/2023/04/03/definitieve-adviesbrief-db-z-ai-7-maart-2023-gecorrigeerd>)

⁹ Motie de Groot (23-03-2023) (<https://www.tweedekamer.nl/kamerstukken/moties/detail?id=2023Z04994&did=2023D11797>)

¹⁰ Reactie op verslag schriftelijk overleg Aantal ontwikkelingen op het gebied van soortenbeleid 12-06-23 (<https://www.tweedekamer.nl/downloads/document?id=2023D25561>)

- Voor een effectieve aanpak van vogelgriep bij wilde vogels zou er landelijk budget beschikbaar moeten komen - idealiter vanuit het Diergezondheidsfonds - voor het monitoren, opruimen en afvoeren van zieke of dode vogels door particuliere terreineigenaren en natuurorganisaties.

Wat niet weet, wat wel deert: tijd voor landelijke voorlichtingscampagne Vogelgriep

Veel Nederlanders zijn onbekend met de gevaren van vogelgriep. Doordat zij niet weten hoe een vogelgriepslachtoffer te herkennen en te melden zijn niet alle uitbraken en de gevolgen daarvan bekend en verliezen we kostbare tijd om uitbraken in te dammen. Er ontstaan ook risico's voor de volksgezondheid en verdere verspreiding wanneer mensen of huisdieren te dichtbij zieke of dode vogels komen. Een landelijke voorlichtingscampagne kan helpen om deze risico's te beperken. In deze voorlichtingscampagne kan het algemene publiek geïnformeerd worden over de vogelgriep, wat ze moeten doen als ze dode of zieke vogels aantreffen en waar ze dit kunnen melden.

Natuurmonumenten en de Landschappen informeren bezoekers over de risico's van de vogelgriep in hun gebieden, maar kunnen niet de verantwoordelijkheid nemen voor voorlichting in het hele land. Het ministerie van LNV wil de voorlichting overlaten aan regionale overheden en veiligheidsregio's. Er is nu een werkgroep opgericht om te spreken over deze communicatie, maar wij vrezen dat er pas goede communicatie is als het broedseizoen voorbij is en daarmee missen we een belangrijke kans om dit seizoen de uitbraak te helpen controleren.

- Voor effectieve voorlichting, om risico's voor de volksgezondheid te beperken en om meer grip te krijgen op de verspreiding adviseren onze organisaties om, net als bij de Afrikaanse varkenspest, een landelijke voorlichtingscampagne op te zetten, die nog deze zomer van start gaat. Een landelijke campagne is herkenbaarder en bereikt meer mensen dan versnipperde regionale campagnes.

We hopen dat u onze zorgen meeneemt en werk maakt van een betere aanpak van vogelgriep bij wilde vogels. In het belang van onze natuur, volksgezondheid en dieren binnen de landbouw.

Met vriendelijke groet,

Teo Wams
Directeur Natuurbeheer Natuurmonumenten

Mede namens LandschappenNL, Dierenbescherming en Stichting Dierenlot